

ارائه مدلی برای تعیین و اولویت بندی عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی

زکيه جلالی زاد^۱، رحيم بنایی قدیم^۲

^۱ کارشناسی ارشد مدیریت مالی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مراغه، مراغه، ایران

^۲ استادیار گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد هشتگرد، هشتگرد، ایران

نام و نشانی ایمیل نویسنده مسئول:

رحيم بنایی قدیم

r9296.bonabi@yahoo.com

چکیده

هدف کلی تحقیق حاضر ارائه مدلی برای تعیین و اولویت بندی عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی می باشد. برای این منظور عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی با مطالعه کتب، مقالات و تحقیقات پیشین در ۵۰ عامل به صورت اولیه شناسایی گردید. جامعه آماری تحقیق حاضر کلیه مدیران و کارکنان اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی باشد که تعداد آن ها ۴۸۵ نفر است که حجم نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران ۲۱۴ نفر برآورد و به روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شده است. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه شناسایی عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی است که پس از سنجش روایی و پایایی و اطمینان از آن در اختیار نمونه آماری قرار گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده های آماری از روش های آماری توصیفی و در سطح استنباطی برای شناسایی عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی از تکنیک تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی و جهت اولویت بندی از آزمون فریدمن با نرم افزار SPSS و lisrel استفاده شد. نتایج حاصل نشان می دهد که در مدل نهایی ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی از بین ۵۰ عامل اولیه ۳۴ عامل با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی شناسایی و در ۷ گروه عوامل سیستم مالیاتی، عوامل اقتصادی، عوامل سیاسی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی، عوامل قانونی، عوامل ادراکی دسته بندی گردید همچنین نتایج تحلیل عاملی تاییدی نشان داد تمامی عوامل مذکور بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی تاثیر دارد و در نهایت نتایج آزمون فریدمن نشان داد که از بین عوامل هفتگانه، عوامل ادراکی بیشترین و عوامل اجتماعی کمترین تاثیر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی دارد.

واژگان کلیدی: مالیات، تمکین مالیاتی، عوامل موثر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی

مقدمه

یکی از مهمترین مسائل مرتبط با مقوله مالیات، تمکین مالیاتی مؤدیان است. تعیین سطح تمکین مؤدیان برای سازمان امور مالیاتی همانند اندازه گیری سود خالص در بخش خصوصی است. زیرا هر دو، شاخصهایی خلاصه شده از کارایی و اثربخشی عملیات یک سازمان هستند. همانطوری که محاسبه سود خالص، بیانگر عملکرد مدیریت واحد تجاری است، اندازه گیری تمکین نیز به نوعی نشان دهنده عملکرد مناسب یا نامناسب سازمان امور مالیاتی کشور به عنوان متولی اصلی بهبود فرآیندهای مالیاتی است. از سوی دیگر، تعیین حوزه هایی که در آنها تمکین مالیاتی کم بوده و یا عدم تمکین وجود دارد، در کنار رتبه بندی این حوزه ها، به عنوان بخشی از فرایند تخصیص منابع کمیاب به منظور دستیابی به بیشترین کارایی و اثربخشی محسوب می شود [۱].

اسناد بالادستی، سیاستها و قوانین و مقررات مختلفی از قبیل سند چشم انداز ۲۰ ساله، برنامه های پنج ساله توسعه و طرح تحول اقتصادی، بر ضرورت افزایش درآمدهای مالیاتی و کاهش اتکاء بر درآمدهای نفتی در تأمین اعتبارات جاری کشور تأکید داشته اند. از مهمترین این قوانین، مفاد ماده ۵۹ قانون برنامه سوم توسعه است که طبق حکم بند «ب» ماده مذکور، وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف شد طی سه سال اول برنامه سوم توسعه، نسبت به طراحی و راه اندازی نظام جامع اطلاعات مالیاتی کشور اقدام کرده و با گردآوری و پردازش اطلاعات مربوط به فعالیتهای اقتصادی مؤدیان مالیاتی در شبکه فراگیر، روش خود اظهاری را در نظام مالیاتی کشور توسعه و ترویج دهد [۲]. با توجه به موارد مذکور، مطالعه و بررسی ذهنیت مؤدیان مالیاتی و همین طور شناسایی مهم ترین عوامل موثر بر ذهنیت مؤدیان مالیاتی از تمکین مالیاتی ضرورت می یابد. لذا در این پژوهش سعی می شود عوامل موثر بر ذهنیت مؤدیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی بررسی شود تا گامی در جهت مرتفع ساختن تمکین مالیاتی، پی بردن به خواسته ها و ذهنیت مؤدیان مالیاتی، و برآورده کردن آن ها باشد. هدف این تحقیق، طراحی مدل نهایی عوامل موثر بر ذهنیت مؤدیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی است. بر همین اساس سوال اصلی تحقیق این است که عوامل موثر بر ذهنیت مؤدیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی کدامند؟ ترتیب اهمیت و تاثیر عوامل موثر بر ذهنیت مؤدیان مالیاتی از تمکین مالیاتی اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی چگونه است؟ و در نهایت اینکه مدل نهایی عوامل موثر بر ذهنیت مؤدیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی کدام است؟

مبانی نظری

تمکین مالیاتی

تمکین مالیاتی از جمله اهداف مهمی است که تمامی سیاست های مالیاتی در راستای دستیابی به آن هستند و در واقع می توان گفت که درجه تمکین مالیاتی هر کشوری معیار سنجش کارایی سیستم مالیاتی آن کشور است. تمکین مالیاتی یک مفهوم نظری و چند جانبه است که می تواند در سه بخش تمکین در پرداخت، تمکین در پرونده و تمکین در گزارش دهی بررسی شود سازمان همکاری اقتصادی و توسعه در تعریف مفهوم تمکین آن را به دو بخش تقسیم می کند: تمکین در گزارش دهی و تمکین در فرایند های مورد نظر قانون. تمکین از مقررات تکنیکی لازم در محاسبات مالیات یا پرداخت آن باز می گردد در برابر تمکین مالیاتی، مسئله عدم تمکین از سوی مؤدیان مطرح است. باید توجه داشت اجتناب مالیاتی و فرار مالیاتی هر دو مصادیقی از عدم تمکین هستند. با این تفاوت که اجتناب مالیاتی، عدم تمکین قانونی (ترفندهای قانونی برای استفاده از امتیازات و راه های مشروع) است و فرار مالیاتی، عدم تمکین غیر قانونی (با استفاده از پنهان کردن درآمد، حساب سازی، رشوه و حتی تهدید و ارعاب) محسوب می شود جان و همکاران (۲۰۱۹) پژوهشی در دانشگاه اکسفورد تحت عنوان چگونه تمکین مالیاتی را بهبود بخشیم صورت گرفته نتایج حاصل بیانگر آن است که ساده سازی ارتباطات بین مؤدیان مالیاتی و اداره مالیات و ایجاد ذهنیت مثبت در مؤدیان، باعث افزایش تمکین مالیاتی می گردد. پیام های بازدارندگی تاثیر مثبتی بر تمکین مالیاتی خواهد داشت. از طرفی اخلاق و روحیه مالیاتی باعث افزایش یا بهبود تمکین مالیاتی نمی شود [۳].

کریچلر و همکاران [۴] در تعریفی که از تمکین ارائه می دهند آن را به دو شکل تمکین داوطلبانه و تمکین اجباری طبقه بندی می نمایند. در تمکین داوطلبانه، مؤدی با تمایل و رضایت خود از دستورالعمل ها، آیین نامه ها و رویه های سازمان امور مالیاتی پیروی می کند. اما در تمکین اجباری، مؤدی صرفاً از بیم تهدید، جرایم و انجام حسابرسی مالیاتی اقدام به تمکین می نماید.

جیمز و الی [۵] تمکین مالیاتی را تمایل اشخاص مشمول مالیات به پیروی از روح قانون بدون اجبار از سوی سازمان امور مالیاتی تعریف می نمایند. در تعریفی دیگر، تمکین مالیاتی بدین معناست که مؤدیان، به چه میزان، قوانین و مقررات مالیاتی را در زمینه اعلام درآمد واقعی، تسلیم اظهارنامه و پرداخت بدهی مالیاتی در زمان مقرر قانونی، رعایت می کنند. به عبارت دیگر، تمکین مالیاتی عبارت از پذیرش و پرداخت داوطلبانه مالیات قانونی تشخیص داده شده در تشکیلات مالیاتی. خوداظهاری نیز به معنی تشخیص و محاسبه مأخذ مشمول مالیات و پرداخت آن توسط مؤدی [۶] در کنار پایبندی داوطلبانه به متن و روح قوانین و مقررات مالیاتی است. از نظر اداره درآمدهای داخلی آمریکا تعریف ارائه

شده برای تمکین، مبتنی بر تکالیف و تعهدات مؤدیان مالیاتی است که در چهار گروه عمده شامل ثبت نام در سیستم مالیاتی، تنظیم و تسلیم به موقع اظهارنامه، نگهداری و ارائه اسناد و مدارک مورد نیاز مراجع مالیاتی و پرداخت به موقع مالیات طبقه بندی می شود. اگر مؤدی به هر یک از وظایف و تعهدات خود عمل نکند، رفتار وی به نوعی عدم تمکین مالیاتی تلقی خواهد شد [۲].

ذهنیت مؤدیان نسبت به تمکین مالیاتی

مشخص نبودن دلایل پرداخت مالیات به صورت داوطلبانه و همچنین فرار مالیاتی، باعث شد که در چند دهه گذشته محققان به این فکر بیفتند که روی این موضوع کار کنند. در نتیجه در تحقیقات این چند دهه عوامل موثر بر پرداخت مالیات مانند: منفعت حاصل از فرار از پرداخت مالیات [۷] هزینه های تمایل به پرداخت [۸]، ترس از دستگیر شدن و جریمه مالیاتی [۹] حساسی، تساوی و عدالت سیستم مالیاتی و ذهنیت و نگرش به پرداخت مالیات [۱۰] بررسی شدند. برعکس عوامل دیگر، انگیزه پرداخت مالیات به طور وسیعی بوسیله تحقیقات بررسی نشده است. ذهنیت اخلاقی و فرهنگی مؤدیان در رابطه با پرداخت مالیات نقش موثری در تمایل به پرداخت مالیات دهنده گان دارند. اگرچه این ذهنیت و نگرشها به دلیل ریشه های مختلف فرهنگی و سوابق تاریخی جوامع از جامعه ای به جامعه دیگر متغیر می باشد [۱۱]. انگیزه پرداخت مالیات بعنوان یک اصطلاح ابتدا در دهه ۱۹۶۰ بوسیله راسچو مولدر (۱۹۶۰) و استرامپل [۱۲] در کار مدرسه روانشناسی مالیات کولوگ بیان شده است، آنها تاکید کردند که انگیزه مالیاتی یک عامل مهم برای توضیح تمایل به پرداخت مالیات است. در دهه ۱۹۹۰ انگیزه مالیاتی نقطه اوج چرخه های علمی شد.

عوامل موثر ذهنیت مؤدیان نسبت به تمکین مالیاتی

طی دهه های اخیر تحقیقات مالیاتی عمدتاً بر این پایه استوار بوده است که چرا برخی افراد مالیات پرداخت می کنند و برخی دیگر از پرداخت مالیات اجتناب یا فرار می کنند. در طی زمان، پژوهشگران در مطالعات میدانی، تحقیقات تصادفی و پژوهشهای مبتنی بر پایگاه های آماری، خصوصیات مؤدیان با عدم تمکین و عوامل مؤثر بر عدم تمکین را شناسایی نموده اند. از نظر تئوریک، دیدگاه مؤدیان و مأموران وصول مالیات درباره تمکین مالیاتی ارتباط مستقیمی با قوانین مالیاتی دارد که از کشوری به کشور دیگر متفاوت است. هدف اساسی یک نظام مالیاتی، افزایش تمکین داوطلبانه است و بنابراین کاهش شکاف مالیاتی مهمترین هدف سیستم مالیاتی است. با توجه به اهمیت موضوع، پژوهشگران مختلفی از زوایای متفاوت اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و مدیریتی موارد تأثیرگذار بر تمکین مالیاتی را مورد تحلیل و بررسی قرار داده اند که در ادامه به بررسی اجمالی برخی از مهمترین موارد پرداخته خواهد شد.

۱- عوامل اقتصادی: تئوریهای اقتصادی تمکین مالیاتی اغلب مرتبط با تئوری بازدارندگی است. در این بخش و بر طبق نظر تریودی و شهاتا [۱۳] تئوریهای اقتصادی اشاره دارند که مؤدیان مالیاتی با توجه به سطح حساسی (رسیدگی) رفتارهای مختلفی از خود نشان میدهند. به عنوان مثال مؤدیان نتایج متفاوت سطوح مختلف تمکین (مانند هزینه های فرار در صورت احتمال کشف بالا و آثار وابسته به آن) را محاسبه نموده و در نهایت آن گزینه ای را انتخاب می کنند که سود پس از کسر مالیات آنها را حداکثر می کند. از این رو تئوریهای اقتصادی بر این نکته اشاره دارند که مؤدیان به عنوان حداکثرکنندگان سود، غیراخلاقی عمل می کنند و تحت چنین شرایطی، افزایش حساسی و افزایش جرایم میتواند به عنوان راه حلهای عدم تمکین مطرح شوند. مطالعات بر پایه تئوری اقتصادی بر این نکته اشاره دارند که رفتار مؤدیان مالیاتی به وسیله محرکهای اقتصادی مانند حداکثرسازی سود، امکان کشف توسط مأموران، درآمد مؤدیان در اقتصاد غیررسمی و سایر عوامل اقتصادی تحت تأثیر قرار می گیرد [۱۳].

پایل [۱۴] در مطالعه خود تحت عنوان اقتصاد تمکین مؤدیان مالیاتی، نظام مجازات و جرایم مالیاتی را یکی از گلوگاه های دستگاه مالیاتی دانسته و اعتقاد دارد نظام صحیح مجازات و جریمه ایزاری اساسی برای افزایش سطح تمکین مالیاتی است. وی به این نتیجه رسیده است که جرایم کمتر ولی قاطعانه، بیشتر از جرایم سنگین که به طور موردی و غیر قطعی تعلق می گیرند، بر کاهش فرار مالیاتی مؤثر هستند تایت و دیگران [۱۵] تانزی [۱۶] و منسفیلد [۱۷] در تحقیقات خود به این نتیجه رسیده اند که در برخی از کشورهای در حال توسعه، محدود بودن تعداد اقلام مالیاتی، نرخ های محدود برای انواع مالیاتها و معافیت های محدود و پایه های مالیاتی گسترده به اجرای ساده تر و سطح تمکین مالیاتی بالاتر می انجامد [۱۸].

۲- عوامل سیاسی: گروهی از پژوهشگران از دیدگاه اقتصاد سیاسی به موضوع تمکین مالیاتی پرداخته اند. از میان آنها میتوان به جانسون و همکارانش [۱۹] و تریزمن [۲۰] اشاره نمود. جانسون و همکارانش تأثیر تحولات سیاسی ناشی از فروپاشی نظام کمونیسم را بر اقتصاد رسمی به بحث گذاشته و فساد مالی و ریشه های پدیده فرار مالیاتی را در آن شرایط مورد کندوکاو قرار داده اند. تریزمن نیز در آثار خود ساختار سیاسی موجود در جمهوری روسیه را به مسأله عدم تمکین مالیاتی مربوط دانسته است [۲۱]. تحقیقات محققان در این بخش نشان

میدهد که سطح بالای اعتماد عمومی مردم به دولت، مشروعیت حکومت و عادلانه بودن سیستم مالیاتی میتواند به عنوان عوامل مثبت تأثیرگذار در تمکین مالیاتی مؤدیان عمل نماید.

۳- عوامل اجتماعی: فرض تئوری های اجتماعی در خصوص پدیده عدم تمکین آنست که عوامل روانشناسانه شامل نگرانی های اخلاقی و معنوی، عوامل بسیار مهمی در تمکین مؤدیان هستند و بسیاری از آنها ممکن است با توجه به ملاحظات اخلاقی، تحت شرایطی که ریسک حسابرسی پایین است، نیز تمکین نمایند. تئوریهای روانشناسی، اهمیتی به حسابرسی و جرایم نمیدهند و در عوض بر تغییر نگرشها در سیستم مالیاتی تأکید دارند. مطالعات انجام شده در کشورهای مختلف ثابت کرده است که:

هر گاه پرداخت مالیات توجیه اجتماعی خود را از دست دهد، عدم تمکین پذیرش عام می یابد و به مثابه یک هنجار اجتماعی فراگیر در مناسبات میان نهادهای رسمی و غیررسمی جامعه جایگزین تمکین مالیاتی می شود [۲۲].

به طور کلی نتایج پژوهشهای میدانی متعددی که درباره زمینه های اجتماعی رفتار تمکین در کشورهای مختلف انجام شده است نشان می دهد که:

- ۱- در بسیاری از کشورها میزان تمکین به شدت متأثر از هنجارهای اجتماعی تمکین است.
 - ۲- کاهش منزلت اجتماعی فراریان مالیاتی عاملی بازدارنده در برابر فرار از مالیات است.
 - ۳- فراریان مالیاتی بر رفتار تمکین اطرافیان خود تأثیر منفی دارند.
 - ۴- جوامعی که انسجام اجتماعی بیشتری دارند به سطح تمکین بالاتری می رسند.
 - ۵- تلقی عامه مردم از اخلاقی نبودن فرار مالیاتی موجب ارتقای سطح تمکین است.
 - ۶- مخالفت شهروندان در چگونگی مصرف درآمدهای مالیاتی توسط دولت موجب کاهش تمکین می شود.
 - ۷- حضور نداشتن مردم در فرآیند تصمیمگیری، موجب انگیزش منفی آنها نسبت به تمکین مالیاتی می شود [۲۱].
- ۴- عوامل قانونی:** مؤدیان مالیاتی در برابر قوانین و مقررات مالیاتی دارای حقوق و وظایفی هستند. همانگونه که ذکر شد هدف مدیریت مالیاتی فراهم آوردن زمینه تمکین مالیاتی به صورت داوطلبانه است و اعمال جریمه برای فرار از مالیات و تعقیب مؤدیان هدف غایی نیست. باید توجه داشت ترغیب به تمکین مالیاتی زمانی مؤثر است که مدیریت، پیش بینی های لازم جهت کشف و تنبیه موارد عدم تمکین را انجام داده باشد. این امر مستلزم برنامه هایی از قبیل ارائه فرم های ساده و دستورالعملهای روشن و فراهم نمودن مسیر و برقراری تماس با مؤدیان است؛ به طوری که آنها بتوانند در موقع لزوم سؤال نموده و اطلاعات مرتبط با تکالیف خود را به دست آورند. وظیفه اصلی برنامه خدمت به مؤدیان، مطلع نمودن مردم از وظایف و مسئولیت های خود در قبال سیستم مالیاتی است. بسیار ضروری است که سیستم مالیاتی اطلاعاتی از قبیل آیین نامه ها و بخشنامه ها، تصمیمات و سایر تذکرات را در اختیار مؤدیان قرار دهد تا از مشکلات اجرایی احتمالی کاسته شده و سطوح بالای تمکین حاصل گردد [۲۳].

از سوی دیگر به رغم مؤثر بودن عوامل سیاسی، اجتماعی و مدیریتی در تمکین مالیاتی، نمی توان از نقش کارآیی نظام مالیاتی در کشف و مقابله با عدم تمکین چشم پوشی کرد و یا آن را کم اهمیت تر انگاشت. روشن است که هر چه سازمان امور مالیاتی از مجموعه امکانات و توان اجرایی و مدیریتی بالاتری برخوردار باشد و به ویژه مؤدیان نیز از آن مطلع باشند، انگیزه عدم تمکین کاهش می یابد. زیرا در این صورت نه تنها عدم تمکین برای مؤدیان به راحتی و با هزینه و ریسک کم امکان پذیر نیست، بلکه آنها تشخیص می دهند که تمکین به صلاح و صرفه است [۲۲].

این امکان وجود دارد که قوانین مالیاتی دربردارنده راه های فرار یا امکان تأخیر در پرداخت مالیات باشند. به عنوان مثال در ایران، بسیاری از مؤدیان از امکانات قانونی موجود سوء استفاده کرده و در صدد هستند با طرح اعتراض های واهی، پرونده مالیاتی خود را در مسیر پریپیچ و خم و ناکارای هیأت های حل اختلاف مالیاتی قرار دهند تا دست کم معادل افزایش نرخ تورم از مزایای تأخیر در پرداخت مالیات بهره مند شوند [۲۴].

به طور کلی از آن جا که پرداخت مالیات برای هر مؤدی رضایتبخش نیست، مجموعه عوامل مذکور موجب می شود تا برخی از مؤدیان با هدف نپرداختن مالیات و یا کاهش میزان مالیات پرداختی، اقدام به عدم تمکین در سطوح مختلف نمایند. در مجموع ممکن است رفتار برخی مؤدیان تحت تأثیر عوامل اقتصادی باشد، در حالی که رفتار بعضی دیگر ممکن است تحت تأثیر سایر عوامل باشند و نگرشی شامل ترکیبی از این چند عامل نیز محتمل است [۲۵].

۵- عوامل فرهنگی: امروزه افزایش سطح فرهنگ مالیاتی، ایجاد فرهنگ خود اظهاری و به تبع آن افزایش سطح تمکین مالیاتی، از دغدغه های اصلی مدیران سازمان امور مالیاتی است. فرهنگ مالیاتی عبارت است از بررسی جریان فرهیختگی در عناصر مادی و معنوی پرداخت مالیات از سوی شهروندان و دریافت آن از سوی دولت و هزینه کرد آن [۲۶]. به عبارتی دیگر، فرهنگ مالیاتی مجموعه ای از طرز تلقی، بینش، برداشت، آرمانها، ارزش های اجتماعی، قوانین جاری و میزان آگاهی مردم از مالیات می باشد [۲۷]. شناخت فرهنگ

مالیاتی حاکم بر جامعه برای سیاستگذاران، تصمیم گیران و مدیران کشور در امر برنامه ریزی از اهمیت بالایی برخوردار است [۲۸]. به عقیده ریچاردسون سطوح پایین تر فرهنگ مالیاتی منجر به سطوح بالاتر فرار مالیاتی می شود [۲۹]. درحالیکه وجود یک فرهنگ مالیاتی پیشرو کمک قابل توجهی به توسعه اقتصادی آن کشور می نماید و از سوی دیگر مدیران با آگاهی و مطالعه عوامل در برگیرنده ارتقای فرهنگ مالیاتی حاکم بر جامعه، بهتر می توانند فرهنگ مالیاتی را مدیریت و توسعه دهند. بگونه ای که بهبود فرهنگ مالیاتی می تواند تأثیر مهمی در کاهش هزینه ها، افزایش درآمدهای دولت، ایجاد کنترل های موثر داشته که نتیجه آن افزایش عدالت اجتماعی، رفاه عمومی و تمکین مالیاتی [۲۸] و افزایش سطح رضایتمندی مؤدیان مالیاتی می باشد [۳۰]. مطالعات مختلف نیز بر تأثیرگذاری فرهنگ مالیاتی روی تمکین مالیاتی اشاره کرده اند. از جمله [۳۱] در تحقیق خود به این نتیجه دست یافت که با تقویت عوامل درون سازمانی و عوامل برون سازمانی به عنوان مولفه های فرهنگ مالیاتی می توان بر تمکین مالیاتی مؤدیان افزود. لشکری زاده و عزیزی [۳۲] نیز بیان کردند که فرهنگ مالیاتی یکی از راه های بالا بردن سطح تمکین مالیاتی می باشد و این کار منجر به بالا بردن کارایی دستگاه مالیاتی می شود. علاوه بر این مسیحی و عالی نژاد زمینی [۳۳] بر این مورد صحت گذاشتند و بر تأثیرگذاری فرهنگ مالیاتی بر تمکین مؤدیان تأکید نموده اند. همچنین چاو و لئونگ [۳۴] فرهنگ مالیاتی را یکی از عوامل تأثیر گذار بر نگرش و ادراک مؤدیان دانسته که منجر به فهم و درک مؤدیان از عدالت سیستم مالیاتی شده و به نوبه خود بر تمکین مالیاتی آنها تأثیر می گذارد. لذا متولیان مالیاتی بایستی به منظور ترویج فرهنگ مالیاتی به تأثیرگذار بر آن توجه داشته و راهکارهایی برای بهبود آن ارائه دهند [۳۵].

سوالات تحقیق

- عوامل موثر بر ذهنیت مؤدیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی کدامند؟
- مدل نهایی عوامل موثر بر ذهنیت مؤدیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی به چه صورت است؟
- اولویت بندی عوامل موثر بر ذهنیت مؤدیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی به چه صورت است؟

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی است. از حیث روش، توصیفی و اکتشافی است. جامعه آماری تحقیق حاضر کلیه کارکنان اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی می باشد که تعداد آنها ۴۸۵ نفر می باشند برای محاسبه حجم نمونه آماری از رابطه زیر استفاده شده است که حجم نمونه آماری ۲۱۴ نفر بدست آمده است روش نمونه گیری در این تحقیق تصافی طبقه ای می باشد. برای جمع آوری اطلاعات از نمونه آماری و به منظور پاسخگویی به سؤالات تحقیق حاضر، از پرسشنامه ای که با توجه به متغیرهای تحقیق و عملیاتی نمودن آنها تنظیم شده، استفاده گردیده است. این سؤالات جهت شناسایی عوامل موثر بر ذهنیت مؤدیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی با توجه به تکنیک تحلیل عاملی است که دارای ۵۰ سؤال می باشد و باتوجه به نظریه ها و تحقیقات گوناگون جمع آوری گردیده است.

جدول شماره ۱- عوامل موثر بر ذهنیت مؤدیان مالیاتی از تمکین مالیاتی و تعداد سؤالات مربوط به هر بعد در پرسشنامه

عوامل موثر بر ذهنیت مؤدیان مالیاتی از تمکین مالیاتی	تعداد سؤالات		مجموع سؤالات
	از	تا	
عوامل سیستم مالیاتی	۱-۱۰		۱۰
عوامل اقتصادی	۱۱-۱۷		۷
عوامل سیاسی	۱۸-۲۴		۷
عوامل اجتماعی	۲۵-۳۰		۵
عوامل فرهنگی	۳۱-۳۶		۸
عوامل قانونی	۳۷-۴۲		۳
عوامل ادراکی	۴۳-۵۰		۳
مجموع سؤالات پرسشنامه			۵۰

در این تحقیق برای تعیین روایی ابزار جمع آوری اطلاعات از روایی نمادی یا صوری استفاده گردید. بدین ترتیب که پرسشنامه اولیه تنظیم شده در اختیار اساتید و صاحب نظران قرار گرفت تا در رابطه با اینکه سؤالات مطرح شده، آنچه را که مد نظر است، اندازه گیری می کند یا خیر؟ اظهار نظر نمایند. سپس نظرات اساتید و صاحب نظران در پرسشنامه لحاظ و تغییرات لازم در سؤالات به وجود آمد. برای آزمون پایایی پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده است.

جدول شماره ۲- آزمون پایایی سؤالات پرسشنامه عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان

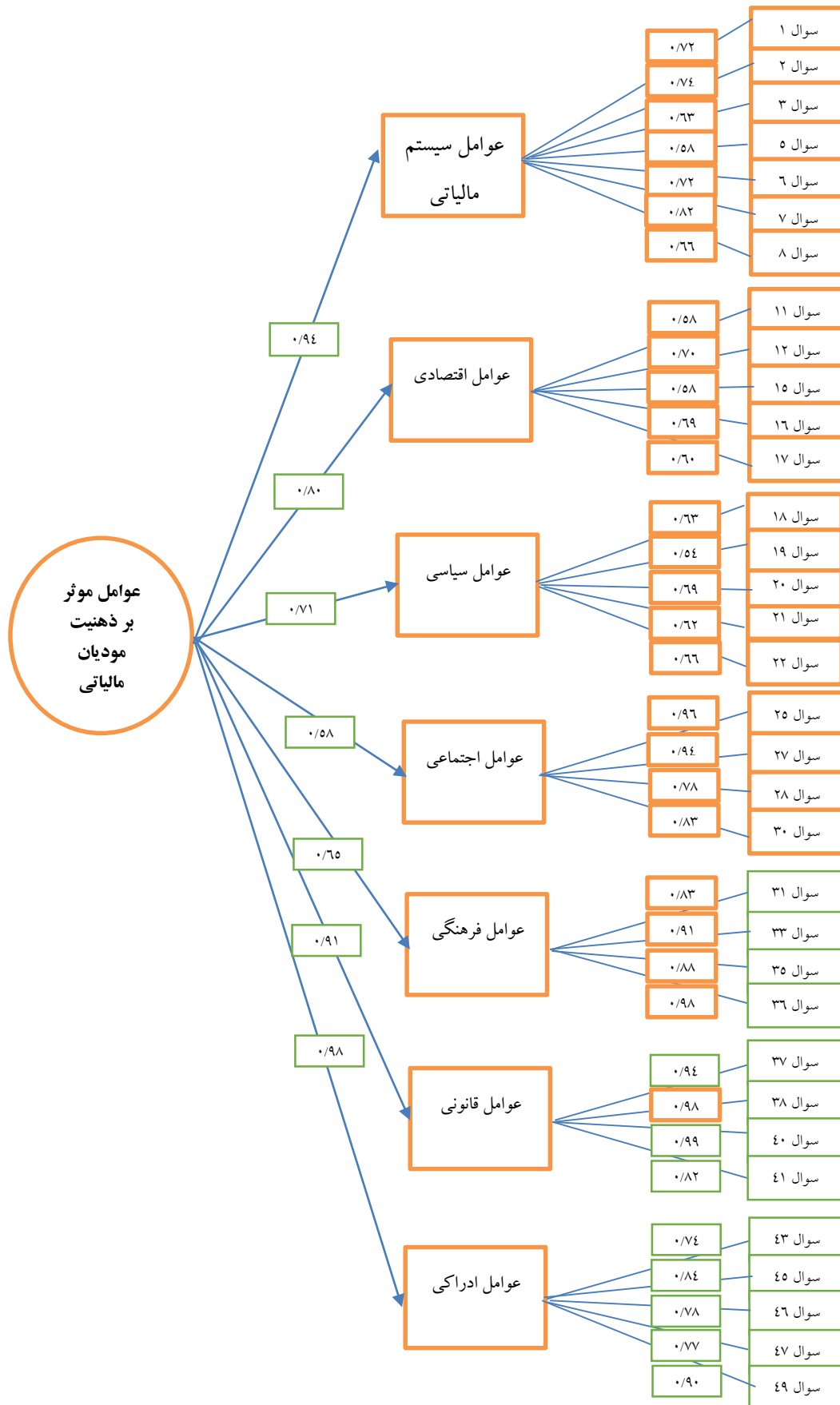
آذربایجان شرقی

تعداد سولات	آلفای کرونباخ
۵۰	۰/۹۱۸

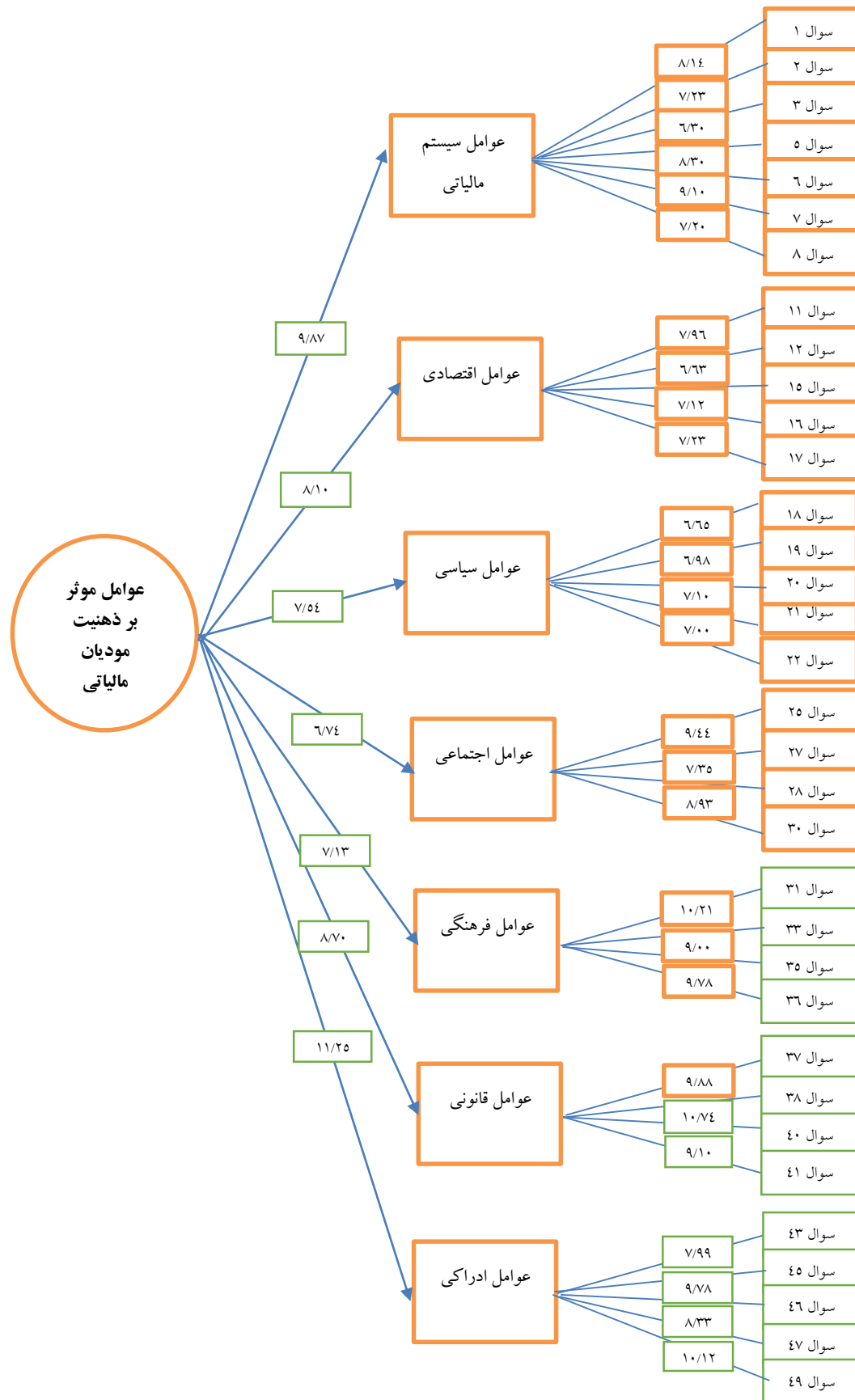
به منظور تجزیه و تحلیل داده های به دست آمده از پرسشنامه های جمع آوری شده از روشهای آماری توصیفی و استنباطی استفاده شده است. برای طراحی مدل نهایی عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی و جهت اولویت بندی عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی از آزمون فریدمن با نرم افزار spss18 و Lizrel استفاده گردیده است.

برای تایید نهایی عوامل موثر و ارائه مدل نهایی عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی در یک مدل از تکنیک تحلیل عاملی تأییدی با استفاده از نرم افزار لیزرل استفاده شده است که در برگرنده نتایج زیر می باشد:

به منظور تأیید ساختار عاملی بدست آمده و آزمون قدرت و معناداری هریک از متغیرها در مقیاس ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی، تحلیل عاملی تأییدی انجام گرفت که در نمودارهای شماره ۱ و ۲ ارائه شده است.

نمودار شماره ۱- تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم متغیر عوامل مؤثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی بر اساس بار عاملی

نمودار شماره ۲- تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم متغیر عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی بر اساس ضریب معناداری

نمودار ۱ و ۲ بترتیب نشان دهنده ضریب بارعاملی و ضریب معناداری می باشد با توجه به نمودار ضریب معناداری که نشان دهنده معنادار بودن تاثیر عوامل مورد بررسی بر ذهنیت مودیان نسبت به تمکین مالیاتی می باشد عوامل سیستم مالیاتی، عوامل اقتصادی، سیاسی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی، عوامل قانونی و عوامل ادراکی بترتیب دارای ضریب معناداری ۹/۸۷، ۸/۱۰، ۷/۵۴، ۶/۷۴، ۷/۱۳، ۸/۷۰ و ۱۱/۲۵ می باشد از آنجاییکه ضریب معناداری تمامی عوامل از ضریب معناداری استاندارد ۱/۹۶ بیشتر است لذا تاثیر تمامی عوامل بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی معنی دار می باشد. همچنین با توجه به نمودار ضریب بارعاملی که نشان دهنده میزان تاثیر گذاری آن بر ذهنیت مودیان نسبت به تمکین مالیاتی می باشد عوامل سیستم مالیاتی، عوامل اقتصادی، سیاسی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی، عوامل قانونی و عوامل ادراکی بترتیب دارای بارعاملی ۰/۹۴، ۰/۸۰، ۰/۷۱، ۰/۵۸، ۰/۶۵، ۰/۹۱ و ۰/۹۸ می باشد که نشان می دهد در بین عوامل، عوامل ادراکی (۰/۹۸) دارای بیشترین تاثیر گذاری بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی می باشد. جدول زیر نیز اثر متغیرهای نهفته برون زا (عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی)، بر متغیرهای نهفته درون زا (عوامل سیستم مالیاتی، عوامل اقتصادی، عوامل سیاسی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی، عوامل قانونی و عوامل ادراکی) می باشد.

جدول شماره ۳- اثر متغیرهای نهفته درون زا بر متغیرهای مشاهده (LAMBDA-Y, λy)

گویه و عامل ها	پارامتر	برآورد پارامتر b	خطای معیار	پارامتر استاندارد شده	T
عوامل سیستم مالیاتی					
ضمانت های اجرایی موثر بر کاهش فرار مالیاتی	۰/۷۲	۰/۳۲	۰/۷۲	۰/۷۲	-----
برقراری عدالت مالیاتی	۰/۷۳	۰/۶۵	۰/۷۴	۰/۷۴	۸/۱۴
تخصص مأموران مالیاتی در اجرای دقیق قوانین	۰/۶۳	۰/۸۵	۰/۶۳	۰/۶۳	۷/۲۳
نرخ مناسب مالیاتی،	۰/۵۷	۰/۹۴	۰/۵۸	۰/۵۸	۶/۳۰
داشتن دانش مالیاتی ماموران مالیاتی	۰/۷۲	۰/۷۸	۰/۷۲	۰/۷۲	۸/۳۰
میزان شفافیت و سیستم کارآمد اطلاعات مالیاتی	۰/۸۲	۰/۶۶	۰/۸۲	۰/۸۲	۹/۱۰
تقویت نظام اطلاع رسانی مالیاتی	۰/۶۶	۰/۳۶	۰/۶۶	۰/۶۶	۷/۲۰
عوامل اقتصادی					
سیاست های اقتصادی دولت	۰/۵۷	۰/۸۳	۰/۵۸	۰/۵۸	-----
ترکیب درآمدی دولت،	۰/۷۰	۰/۳۳	۰/۷۰	۰/۷۰	۷/۹۶
نرخ تعرفه های واردات	۰/۵۸	۰/۸۰	۰/۶۳	۰/۵۸	۶/۶۳
محدود بودن تعداد اقلام مالیاتی	۰/۶۸	۰/۸۸	۰/۶۹	۰/۶۹	۷/۱۲
نرخ های محدود انواع مالیات و معافیت های محدود	۰/۶۰	۰/۲۱۴	۰/۶۰	۰/۶۰	۷/۲۳
عوامل سیاسی					
سیاست های دولت	۰/۶۳	۰/۶۹	۰/۶۳	۰/۶۳	-----
میزان مشارکت مردم در تصمیم گیری ها	۰/۵۴	۰/۷۷	۰/۵۴	۰/۵۴	۶/۶۵
پاسخ گویی دولت در قبال اقداماتش	۰/۶۸	۰/۰۳	۰/۶۹	۰/۶۹	۶/۹۸
اطلاع مردم از نحوه مصرف درآمدها،	۰/۶۲	۰/۹۴	۰/۶۲	۰/۶۲	۷/۱۰
شفافیت سیاست دولت در مورد مودیان	۰/۶۶	۰/۹۵	۰/۶۶	۰/۶۶	۷/۰۰
عوامل اجتماعی					
میزان انتفاع طبقات مختلف جامعه از هزینه ها	۰/۹۶	۰/۰۳	۰/۹۶	۰/۹۶	-----
عدالت اجتماعی	۰/۹۴	۰/۸۷	۰/۹۴	۰/۹۴	۹/۱۴
توزیع متناسب درآمدها	۰/۷۷	۰/۷۰	۰/۷۸	۰/۷۸	۷/۳۵
میزان فساد مالی و اداری در جامعه	۰/۸۳	۰/۷۰	۰/۸۳	۰/۸۳	۸/۹۳
عوامل فرهنگی					
فرهنگ سازی مناسب در مورد تمکین بموقع مالیاتی	۰/۸۳	۰/۶۷	۰/۸۳	۰/۸۳	-----
هنجارهای فرهنگی	۰/۹۱	۰/۸۸	۰/۹۱	۰/۹۱	۱۰/۲۱
تشویق مشارکت مودیان مالیاتی در پرداخت مالیات	۰/۸۸	۰/۹۵	۰/۸۸	۰/۸۸	۹/۰۰
تبلیغات مناسب در مورد تمکین مالیاتی و مزایای آن	۰/۹۷	۰/۷۷	۰/۹۷	۰/۹۸	۹/۷۸
عوامل قانونی					
برخورد با مودیانی قانون شکن	۰/۹۴	۰/۶۶	۰/۹۴	۰/۹۴	-----
یکسان بودن قوانین مالیاتی	۰/۹۸	۰/۵۷	۰/۹۸	۰/۹۸	۹/۸۸
شفافیت قوانین دولتی و مالیاتی	۰/۹۹	۰/۶۷	۰/۹۹	۰/۹۹	۱۰/۷۴
بهبود ضمانت های اجرایی قوانین مالیاتی	۰/۸۲	۰/۶۷	۰/۸۲	۰/۸۲	۹/۱۰
عوامل ادراکی					
نگرش مثبت مودیان نسبت به سازمان	۰/۷۳	۰/۸۰	۰/۷۴	۰/۷۴	-----
سودمندی ادراک شده در تمکین بموقع	۰/۸۴	۰/۸۳	۰/۸۴	۰/۸۴	۷/۹۹
درک از نقش تمکین مالیاتی در پیشرفت کشور	۰/۷۸	۰/۹۶	۰/۷۸	۰/۷۸	۷/۷۸
کیفیت ارائه خدمات مالیاتی و اطمینان خاطر مودیان از خدمات ارائه شده	۰/۷۶	۰/۷۲	۰/۷۶	۰/۷۷	۸/۳۳
افزایش کیفیت خدمات مالیاتی قابل ارائه به مودیان	۰/۹۰	۰/۸۰	۰/۹۰	۰/۹۰	۱۰/۱۲

سؤال های ۱، ۱۱، ۱۸، ۲۵، ۳۱، ۳۷، ۴۳ در این اندازه گیری به عنوان متغیر مقیاس ثابت در نظر گرفته شده و مقادیر t-value آن گزارش نشده است. و با توجه به اطلاعات جدول شماره ۳، ضرایب برآورد شده کلیه مسیر ها معنادار می باشد. مقادیر پارامتر استاندارد شده برای هر یک از متغیرهای مشاهده شده (نشانگر)، نشان دهنده قدرت بار عاملی بر عامل (متغیر مکنون) بوده و مقادیر t بزرگتر از ۱/۹۶ معناداری این سهم را نشان می دهد.

جدول شماره ۴ نشان دهنده اثر متغیرهای نهفته برون زا (عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی)، بر متغیرهای نهفته درون زا (عوامل سیستم مالیاتی، عوامل اقتصادی، عوامل سیاسی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی، عوامل قانونی و عوامل ادراکی) می باشد.

جدول شماره ۴- اثر کل متغیرهای نهفته برون زا (KSI، η) بر متغیرهای نهفته درون زا (ETA، η)

جهت مسیر	برآورد پارامتر	پارامتر استاندارد شده B	t
عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی			
عوامل سیستم مالیاتی	۰/۹۳	۰/۹۴	۹/۸۷
عوامل اقتصادی	۰/۸۰	۰/۸۰	۸/۱۰
عوامل سیاسی	۰/۷۰	۰/۷۱	۷/۵۴
عوامل اجتماعی	۰/۵۸	۰/۵۸	۶/۷۴
عوامل فرهنگی	۰/۶۵	۰/۶۵	۷/۱۳
عوامل قانونی	۰/۹۰	۰/۹۱	۸/۷۰
عوامل ادراکی	۰/۹۸	۰/۹۸	۱۱/۲۵

مقدار t نشان می دهد که عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی یعنی سیستم مالیاتی، عوامل اقتصادی، عوامل سیاسی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی، عوامل قانونی، عوامل ادراکی، با احتمال ۹۵ درصد معنا دار می باشد. با توجه به ضریب پارامتر استاندارد شده می توان بیان نمود که هر یک از عوامل مذکور به ترتیب به اندازه ۰/۹۴، ۰/۸۰، ۰/۷۱، ۰/۵۸، ۰/۶۵، ۰/۹۱ و ۰/۹۸ تاثیر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی دارد

جدول شماره ۵ شاخص های نیکویی برازش الگوی حاصل تحلیل عامل تأییدی را که حاکی از خوبی برازش مدل با داده های مشاهده شده است را نشان می دهد. به عبارت دیگر تعریف که عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی با هشت مؤلفه در این تحقیق با داده ها مطابقت دارد.

جدول شماره ۵- شاخص های نیکویی برازش الگوی عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی

مجذور خی	درجه آزادی	سطح معناداری	ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب	شاخص نیکویی برازش
۴۱۵/۸۶	۲۰۵	۰/۰۰۰	۰/۰۳۰	۲/۰۲۸

مهمترین آماره برازش آماره مجذور خی است. این آماره میزان تفاوت ماتریس مشاهده شده و برآورد شده را اندازه می گیرد. در صورت برازش مدل می بایستی نسبت مجذور خی دو بر درجه آزادی کوچکتر از ۳ بدست آید در صورتی که این عدد بزرگتر از ۳ باشد عدم معناداری این آماره برازش مدل را با داده ها نشان می دهد که در تحقیق حاضر شاخص نیکویی برازش ۲/۰۲۸ بدست آمده است که نشان از برازش بالای الگوی طراحی شده است. از سوی دیگر مقدار کمتر از ۰/۰۸ برای شاخص ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب و مقادیر بالاتر از ۰/۹ برای شاخص نیکویی برازش و شاخص تعدیل شده نیکویی برازش به عنوان ملاکهای انطباق الگو با داده های مشاهده شده در نظر گرفته می شود. در نتیجه الگوی عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی با هفت عامل مورد تأیید می باشد.

نتیجه گیری

برای تایید مدل نهایی عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی، به تایید عوامل موثر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی در یک مدل نهایی از طریق تحلیل عاملی تاییدی در نرم افزار لیزرل استفاده شده است به طوری که برای تأیید ساختار عاملی بدست آمده و آزمون قدرت و معناداری سهم هریک از متغیرها در مقیاس ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی، تحلیل عاملی تأییدی انجام گرفت. نتایج نشان داد که کلیه مسیرها معنادار می باشد. که این مسیرها با احتمال ۹۵ درصد معنادار می باشد. سؤال های سؤال های ۱، ۱۱، ۱۸، ۲۵، ۳۱، ۳۷، ۴۳ در این اندازه گیری به عنوان متغیر مقیاس ثابت در نظر گرفته شده و مقادیر t-value آن گزارش نشده است. مقادیر پارامتر استاندارد شده برای هر یک از متغیرهای مشاهده شده (نشانگر)، نشان دهنده قدرت بار عاملی بر عامل (متغیر مکنون) بوده و مقادیر t بزرگتر از ۱/۹۶ معناداری این سهم را نشان می دهد. نتایج نشان دهنده اثر متغیرهای نهفته برون زا (ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی)، بر متغیرهای نهفته درون زا (عوامل سیستم مالیاتی، عوامل اقتصادی، عوامل سیاسی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی، عوامل قانونی، عوامل ادراکی) می باشد. و مقدار t نشان می دهد که اثر عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی بر عوامل هفتگانه مذکور با احتمال ۹۵ درصد معنادار می باشد. نتایج شاخص های نیکویی برازش الگوی حاصل تحلیل عاملی تأییدی را که حاکی از خوبی برازش مدل با داده های مشاهده شده است را نشان می دهد بر اساس نتایج بدست آمده شاخص ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب کمتر از ۰/۰۵ و شاخص نیکویی بر ازش و شاخص تعدیل شده بالاتر از ۰/۹ بدست آمد در نتیجه این مدل عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی را با هفت عامل مورد تأیید می باشد.

در بخش اولویت بندی عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی برای یافتن رتبه هر یک از عوامل از آزمون فریدمن استفاده شده است. نتایج نشان داد که در بین عوامل هفتگانه، عوامل ادراکی بیشترین و عوامل اجتماعی کمترین تأثیر را ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی دارد.

ادبیات تحقیق نیز حاکی از عوامل موثر بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی بوده و نتایج تحقیق حاضر نشان داد که از بین ۵۰ عامل بررسی شده تأثیر ۳۴ عامل مورد تأیید قرار گرفت که در این میان عوامل ادراکی بیشترین تأثیر را در ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی دارد. یافته های تحقیق حاضر تا حدودی با یافته های تحقیق باقری [۳۶] که در شناسایی عوامل موثر بر تمکین مالیاتی از دیدگاه خبرگان مالیاتی استان خوزستان نشان داد عوامل کارکردی، عوامل فردی، عوامل اقتصادی، عوامل قانونی و عوامل اجتماعی موثر بر تمکین مالیاتی موثر است با نتایج تحقیق حاضر هم خوانی دارد. نتایج تحقیق ملا نظری و همکاران [۳۷]، که در بررسی فرهنگ سازمانی و تمکین مالیاتی شرکتی در اداره کل امور مالیاتی مودیان بزرگ نشان داد فرهنگ سازمانی بر تمکین مالیاتی شرکتی اثر شایان توجهی دارد و تمکین مالیاتی شرکتها، از طریق اجتناب از عدم اطمینان کم، فردگرایی زیاد، مردگرایی زیاد و فاصله قدرت کم مشخص می شود با نتایج تحقیق حاضر همسو می باشد. نتایج تحقیق خیاط قوامی [۳۸] که در شناسایی عوامل موثر بر تمکین مالیاتی در اداره کل مالیات بر ارزش افزوده شهر تهران نشان داد که نوع صنعت، عوامل اجتماعی و عوامل اقتصادی بر تمکین مالیاتی اداره کل مالیات بر ارزش افزوده شهر تهران تأثیر دارد با نتایج تحقیق حاضر همسو می باشد نتایج تحقیق مارتی و وانجوهی [۲۵] در قالب طرح پژوهشی در دانشگاه نایروبی به بررسی نگرش مودیان مالیاتی و تمکین رفتاری مؤدیان مالیاتی در کنیا پرداختند و نشان دادند که مؤدیان مالیاتی بر ناعادلانه بودن سیستم تعیین نرخ مالیات ها و جریمه های مالیاتی اذعان داشتند. همچنین عدم آشنایی مؤدیان مالیاتی با قوانین مالیاتی عامل اصلی عدم تمکین مالیاتی به شمار می رود و در نهایت یافته ها نشان دادند که بین نگرش مؤدیان مالیاتی و تمکین مالیاتی آنان رابطه مثبت و مستقیمی وجود دارد با نتایج تحقیق حاضر همسو می باشد.

با توجه به اینکه نتایج تحقیق نشان می دهد عوامل سیستم مالیاتی بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی تأثیر دارد لذا در این راستا پیشنهاد می شود سازمان امور مالیاتی با تقویت ضمانت های اجرایی موثر بر کاهش فرار مالیاتی و برقراری عدالت مالیاتی در بین مودیان مالیاتی با تعیین مالیات های عادلانه و استفاده از سیستم های فن آوری اطلاعات، به منظور بهبود روش های عملیاتی مالیات افزایش شفافیت و سیستم کارآمد اطلاعات مالیاتی و میزان معافیت ها ذهنیت مثبت تمکین مالیاتی در سطح مودیان مالیاتی ایجاد نماید.

با توجه به اینکه نتایج تحقیق نشان می دهد عوامل اقتصادی بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی تأثیر دارد لذا در این راستا پیشنهاد می شود دولت با مناسب نمودن نرخ بهره بانکی و متناسب سازی نرخ نعرفه های واردات زمینه را برای حمایت از شرکتهای تولیدی فراهم نماید که در این زمینه با رونق کسب و کار، ذهنیت مودیان را در رابطه با تمکین مالیاتی مثبت نماید.

با توجه به اینکه نتایج تحقیق نشان می دهد عوامل سیاسی بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی تاثیر دارد لذا در این راستا پیشنهاد می شود سازمان امور مالیاتی با با پیش رو گرفتن سیاست های حمایتی از مودیان و سیاست های توسعه ای و عملکردی در رابطه با مالیات اخذ شده ذهنیت مثبت را در مودیان مالیاتی در رابطه با تمکین مالیاتی تقویت نماید. با توجه به اینکه نتایج تحقیق نشان می دهد عوامل اجتماعی بر ذهنیت مودیان مالیاتی از تمکین مالیاتی در اداره کل امور مالیاتی استان آذربایجان شرقی تاثیر دارد لذا در این راستا پیشنهاد می شود سازمان امور مالیاتی با ترویج ارزش های اجتماعی و اخلاقی و تسهیم مناسب و عادلانه درآمدهای مالیاتی و کمک های اجتماعی در راستای حل مشکلات اجتماعی، ذهنیت مودیان را در مورد تمکین مالیاتی مثبت نماید.

منابع

- [1] OECD Centre for Tax Policy and Administration. 2001. Compliance Measurement – Practice Note. Tax guidance series: General Administrative Principles - GAP004 Compliance Measurement.
- [۲] باباجانی، ج.، و باقری، ب.، ۱۳۹۶. مدلی برای اندازه‌گیری تمکین مالیاتی در سطح هر مؤدی (در باب اشخاص حقوقی)، پژوهشنامه مالیات، ۲۵ (۳۴): ۱۱-۲۹.
- [۳] کریمی، س.، خان محمدی، م. ح.، و جعفری، س. م.، ۱۳۹۹. طراحی مدل تمکین مالیاتی شرکتی بر اساس تئوری زمینه‌ای در نظام مالیاتی ایران، فصلنامه دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۹ (۳۶): ۱۶۳-۱۷۹.
- [4] Kirchler, E., Hoelzl, E., & Wahl, I. 2014. Enforced versus Voluntary Tax Compliance: The "Slippery Slope" Framework. *Journal of Economic Psychology*, 29 (2), 210-225.
- [5] James, S., & Alley. C. 2012. Tax Compliance, Self- assessment and Tax Administration", *Journal of Finance and Management in Public Services*, 2(2), 27-42.
- [۶] زنجیردار، م.، فرهودی، ۱۳۸۸. بررسی نقش مولفه‌های فرهنگ شغلی بر تمکین مالیاتی صاحبان مشاغل موضوع بند الف ماده ۹۵ قانون مالیات‌های مستقیم اداره کل امور مالیاتی مرکز تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد اراک.
- [7] Allingham, M., & Sandmo, A. 1980. Income tax evasion: A theoretical analysis. *Journal of Public Economics*: 1 (3-4). 323-338 .
- [8] Hasseldine, J., & Morris, G. 2013. Corporate social responsibility and tax avoidance: A comment and reflection. *Accounting Forum*, 37, 1-14.
- [9] Mc Kerchar, M. 2012. Tax Complexity and its Impact on Tax Compliance and Tax Administration in Australia, University of New South Wales, Proceedings of the 2007 IRS Research Conference Bulletin, The IRS Research.
- [10] Torgler, B. 2002. Speaking to theorists and searching for facts: Tax morale and tax compliance in experiments, *Journal of Economic Surveys*, 16, 657-684.
- [11] Torgler, B., Schneider, F., & Schaltegger, C.A. 2012. Local autonomy, tax morale, and the shadow economy, *Public Choice*, 144(1-2), 293-321.
- [12] Strümpel, B. 1969. The contribution of survey research to public finance, in: A. T. Peacock (ed.), *Quantitative Analysis in Public Finance*, New York, NY: Praeger Publishers, 14-32.
- [13] Trivedi, & Shehata. 2005. Attitudes, Incentives and Tax Compliance: Possible Causes of Tax [14] Evasion. *Journal of Economic Psychology*, Vol. 5 , 371-384.
- [14] Pyle, D. 1991. Economics of Tax Compliance. *Journal of Economic Surveys*. 5, 163-198.
- [15] Tait, A. 1979. International Comparisons of Taxation for Selected Developing Countries (1972-76), *IMF Staff Papers* 26.
- [16] Tanzi, V. 1981. A Statistical Evaluation of Taxation in Sub- Saharan Africa, Washington, International Monetary Fund (IMF).
- [17] Mansfield, Ch. 1987. Tax Administration in Developing Countries: An Economic Perspective", *IMF Working Paper WP/87/42*, International Monetary Fund (IMF), 1-23.
- [۱۸] کمالی، س.، شفیع، س.، ۱۳۹۰. مفهوم تمکین مالیاتی و محاسبه آن در نظام مالیاتی ایران، پژوهشنامه مالیات، ۱۰ (۵): ۱۴۳-۱۶۰.
- [19] Johnson, S., MxMillan J., Woodruff, C. 1999. Why Do Firms Hide? Bribes and Unofficial Activity After Communism, Discussion Paper No. 2105, Center for Economic Policy Research, London.
- [20] Treisman, D. 2000. Decentralization, Tax Evasion and Regional "Fiscal Protection" in Federal States: A Model with Evidence from Russia. University of California, Department of Political Science, 1-54.
- [۲۱] خانجان، ع.، ۱۳۹۵. پتانسیل‌های فرار و تقلب در نظام مالیات بر ارزش افزوده؛ بازخورد تجربه عملیاتی کشورهای در حال توسعه، مجله اقتصادی، ۴ (۳۸): ۳۶-۴۸.
- [۲۲] موسوی جهرمی، ی.، ۱۳۹۶. راه‌های فرار مالیاتی در نظام مالیات بر ارزش افزوده و راهکارهای جلوگیری از آن، مجله مطالعات مالی پژوهشکده امور اقتصادی، ۴ (۳۲): ۲۸-۴۵.
- [۲۳] آقائی، ا. م.، ۱۳۹۰. بهبود کمی مالیات در گرو خدمات رسانی، پژوهشنامه اقتصادی، ۵ (۲): ۱۰۲-۱۱۸.
- [۲۴] سیدنورانی، س. م.، ر.، توتونچی ملکی، س.، ۱۳۹۲. بررسی برخی از چالش‌ها و موانع اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده در ایران (مطالعه موردی فعالان صنف طلا و جواهر)، پژوهشنامه مالیات، ۱ (۸): ۵۰-۸۰.
- [25] Marti, L.O., Wanjohi, M.S., Magutu, P.O. Mokoro, J.M. 2010. Taxpayers' attitudes influence compliance behavior among SMEs business income earners, *afrikan journal of business and management*, 26(6), 112-122.
- [۲۶] ثاقب فرد، م.، ۱۳۸۶. پس افتادگی فرهنگی در مالیات، روزنامه اعتماد، شماره ۲۲۶۷.
- [۲۷] مژگان، پ.، عسگری، ف.، روشن، ن.، سعیدی، س.، ۱۳۹۵. بررسی عوامل موثر بر فرار مالیاتی شرکت‌های ساختمانی از دیدگاه مودیان مالیاتی (مطالعه: استان قزوین)، دومین کنفرانس بین‌المللی در مدیریت، حسابداری و اقتصاد، تهران.

- [۲۸] صالحی، م.، پرویزی فرد، س.، استوار، م.، ۱۳۹۳. تأثیر عوامل فرهنگ مالیاتی بر تمکین مالیاتی در بین مؤدیان امور مالیاتی، پژوهشنامه مالیات، ۲۲(۲۳): ۱۸۵-۲۱۰.
- [29] Richardson, G. 2012. The relationship between culture and tax evasion across countries: additional evidence and extensions. *J Int Account Auditing Taxation*. 17 (2), 67-78.
- [۳۰] عسکری، ع.، توتونچی، ا.، مطلبی، د.، ۱۳۹۳. بررسی تأثیر عوامل فرهنگی بر اجرای کارآمد مالیات بر ارزش افزوده در اداره کل امور مالیاتی مؤدیان بزرگ (با استفاده از مدل سلامت فرهنگی)، پژوهشنامه مالیات، ۱۹(۱۰): ۷۴-۵۱.
- [۳۱] جهانخانی، ع.، قربانی، س.، ۱۳۸۴. شناسایی و تعیین عوامل تعیین کننده سیاست تقسیم سود شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه تحقیقات مالی، ۱۷: ۴۸.
- [۳۲] لشکری زاده، م.، عزیزی، م.، ۱۳۹۰. شناسایی برخی عوامل موثر بر ارتقای فرهنگ مالیاتی در ایران. پژوهشگر (مدیریت)، ۸(۲۲): ۹۱-۸۲.
- [۳۳] مسیحی، م.، محمدنژاد عالی زمینی، ا.، ۱۳۹۴. بررسی عوامل موثر بر فرهنگ مالیاتی ازدیدگاه مودیان و کار شناسان مالیاتی اداره کل مالیات بر ارزش افزوده شهر تهران، مجله مدیریت فرهنگی، ۹(۲۷).
- [34] Chau, G., & Leung, P. 2009. A critical review of Fischer tax compliance model: A research synthesis, *Journal of Accounting and Taxation*, 1 (2): 034-040.
- [۳۵] ابراهیمیان جلودار، س. ی.، احمدی، م.، ایمان خان، ن.، ۱۳۹۷. تأثیر عدالت و فرهنگ مالیاتی بر تمکین مالیاتی با در نظر گرفتن نقش نگرش مودیان در نظام اداری ایران، فصلنامه علوم مدیریت ایران، ۱۳(۴۹): ۱۱۱-۱۳۵.
- [۳۶] باقری، ع. ا.، ۱۳۹۷. شناسایی عوامل موثر بر تمکین مالیاتی از دیدگاه خبرگان مالیاتی استان خوزستان، دوازدهمین همایش سیاست های مالی و مالیاتی ایران، تهران، دانشگاه شهید بهشتی - دانشکده اقتصاد و علوم سیاسی.
- [۳۷] ملانظری، م.، ابوحمزه، م.، میرزایی عباس آباد، م. م.، ۱۳۹۵. فرهنگ سازمانی و تمکین مالیاتی شرکتی (مطالعه موردی: اداره کل امور مالیاتی مودیان بزرگ)، فصلنامه علمی-پژوهشی بررسی های حسابداری و حسابرسی، ۲۳(۱): ۱-۱۸.
- [۳۸] خیاط قوامی، ب.، ۱۳۹۲. شناسایی عوامل موثر بر تمکین مالیاتی در اداره کل مالیات بر ارزش افزوده شهر تهران، اولین کنفرانس ملی حسابداری و مدیریت، شیراز، موسسه بین المللی آموزشی و پژوهشی خوارزمی.